

EKOLOGIYA VA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH: MUHIM CHORA-TADBIRLAR

Kuryazova Xosiyat Annazarovna

*Toshkent shahar Shayxontohur tuman Politexnikumi Biologiya fani katta
o'qituvchisi*

Annotatsiya. Hozirgi kunda ekologik muammolar butun dunyo hamjamiyatining dolzarb masalalaridan biriga aylangan. Atmosfera ifloslanishi, suv resurslarining kamayishi, chiqindilarning ortishi va iqlim o'zgarishi kabi omillar tabiat va inson salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Ekologiya, Atrof-muhitni muhofaza qilish, Havo ifloslanishi, Suv resurslarini asrash, Chiqindilarni boshqarish, Barqaror rivojlanish, O'rmonlarni muhofaza qilish, Yashil hududlar, Ekologik ta'lim, Iqlim o'zgarishi, Plastik chiqindilar, Toza energiya, Biologik xilma-xillik, Sanoat chiqindilari, Ekologik madaniyat, YUNESKO, FAO, JST, XMT, DMT, EKOSOS.

KIRISH

1. Havo ifloslanishining oldini olish

Havoning ifloslanishini kamaytirish uchun sanoat korxonalarida filtr va tozalash tizimlarini joriy qilish lozim. Bundan tashqari, avtomobillar chiqindilarini kamaytirish maqsadida ekologik toza yoqilg'ilarga o'tish, elektr transport vositalaridan foydalanish keng yo'lga qo'yilishi kerak.

2. Suv resurslarini asrash

Suv – hayot manbai hisoblanadi. Uning ifloslanishining oldini olish uchun sanoat chiqindilarini tozalash tizimlarini modernizatsiya qilish, qishloq xo'jaligida

suvni tejovchi texnologiyalarni joriy etish, suvni tejash madaniyatini shakllantirish zarur.

3. Chiqindilarni boshqarish

Qattiq maishiy va sanoat chiqindilarini qayta ishlash tizimini rivojlantirish atrof-muhit muhofazasida muhim o‘rin tutadi. Plastik chiqindilarni kamaytirish, qayta ishlash va ekologik toza materiallardan foydalanish ham bu boradagi samarali choralardan biridir.

4. O‘rmonlarni muhofaza qilish va yashil hududlarni kengaytirish

O‘rmonlar – ekologik muvozanatni ta’minlovchi asosiy tabiiy omillardan biri. Ularni kesish jarayonini tartibga solish, ko‘chat ekish ishlarini kengaytirish va yashil hududlarni saqlash orqali atrof-muhit barqarorligini ta’minlash mumkin.

5. Ekologik ta’lim va targ‘ibot

Ekologik madaniyatni oshirish maqsadida maktab va oliy ta’lim muassasalarida maxsus darslar o‘tkazish, ommaviy axborot vositalari orqali atrof-muhit muhofazasiga oid targ‘ibot ishlarini kuchaytirish muhim hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Atrof-tabiiy muhitni muhofaza qilishda xalqaro doirada qo'yilgan qadamlardan birinchisi 1913 yilda Bernda (Shvetsariya) 18 ta davlat ishtirokida "Tabiatni muhofaza qilish" bo'yicha xalqaro konferentsiya o'tkazish bo'ldi. 1923 yilda esa Parijda birinchi xalqaro tabiatni muhofaza qilish kongressi bo'lib o'tdi. 1928-yilda Bryusselda (Belgiya) "Tabiatni himoya qilish xalqaro byurosi" ochildi. Ushbu xalqaro tadbirlar doirasida Atrof-tabiiy muhitni muhofaza qilishga e'tibor bir muncha kuchaydi.

1945 yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tashkil etilishi munosabati bilan atrof-muhitni himoya qilish sohasidagi xalqaro hamkorlik ushbu xalqaro tashkilot faoliyatining muhim tarkibiy qismi sifatida rivojlana boshladi. BMT xalqaro ekologik hamkorlikni yanada taraqqiy ettirish yo'lida ko'p ishlarni amalga oshirdi. Dastlab 1948 yilda BMT tashabbusi bilan "Tabiatni himoya qilish xalqaro byurosi"

"Tabiatni muhofazalash xalqaro ittifoqi"ga aylantirildi. Hozirgi kunga kelib ushbu ittifoq faoliyatida dunyoning 118 mamlakatidan 636 ta davlat va jamoat tashkilotlari ishtirok etmoqda.

Shuningdek, bugungi kunda BMTning mavjud 14 ta ixtisoslashgan tashkilotidan 6 tasi atrof-muhit muhofazasiga aloqador masalalar bilan shug'ullanadi. Xususan:

YUNESKO - ta'lim, fan va madaniyat masalalari bilan shug'ullanuvchi tashkilot faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biri atrof-muhit muhofazasi sohasida maorif va kadrlar tayyorlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha ijobiy tajribalarni ommalashtirish, ilmiy tadqiqotlar o'tkazishga qaratilgan.

FAO - oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi bo'yicha tashkilot. U yer, suv, o'simlik va hayvonlardan kompleks foydalanish, ularning unumdorligini oshirish muammolari bilan shug'ullanadi.

JST - xalqaro sog'liqni saqlash tashkiloti. Atrof-muhit muhofazasining sanitar-gigienik masalalari bilan shug'ullanadi.

XMT - xalqaro meteorologik tashkilot. Iqlimdagi umumsayyoraviy o'zgarishlar bilan shug'ullanadi.

DMT - dengizlar bo'yicha davlatlararo maslahat tashkiloti. Bu tashkilot dunyo dengiz va okeanlaridan foydalanishning ekologik jihatlari bilan shug'ullanadi.

Bundan tashqari BMTning ijtimoiy va iqtisodiy masalalar bilan shug'ullanuvchi kengashi - EKOSOS faoliyatida ham atrof-muhit muhofazasiga jiddiy e'tibor beriladi.

Shuningdek, atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha 1985 yilgi Ozon qatlamini himoya qilish konvensiyasi (Vena), 1987 yilgi Ozon qatlamini yemiruvchi birikmalar bo'yicha protokol (Monreal), 1989 yilgi Xavfli chiqindilarni chegaralararo tashishni nazorat qilish konvensiyasi (Bazel), 1992 yilgi Biologik

rang-baranglikni saqlash konventsiyasi (Rio-de-Janeyro), 1992 yilgi Iqlim o'zgarishi to'g'risidagi konventsiya (Nyu-York) mavjud.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 30 oktyabrdagi “2030 yilgacha bo'lgan davrda o'zbekiston respublikasining atrof muhitni muhofaza qilish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi farmoni qabul qilingan. Farmon doirasida Kontsepsiya erishilgan natijalar, maqsadli ko'rsatkichlar va atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha tegishli davrga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlardan kelib chiqqan holda, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan uch yil muddatga alohida-alohida tasdiqlanadigan «yo'l xaritalari» asosida bosqichma-bosqich amalga oshiriladi.

Kontsepsiya ko'rsatib o'tilgan davrda atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi. Ularning amalga oshirilishi esa kelajak avlodlarning manfaatlari yo'lida davlatni barqaror rivojlantirishni ta'minlash imkonini beradi.

Kontsepsiyaning maqsad va vazifalari:

O'zbekiston Respublikasi aholisining hayoti va salomatlik darajasini yaxshilashning zarur sharti sifatida atrof-muhitning qulay holatini ta'minlash; atrof muhitga va aholining salomatligiga salbiy ta'sirni pasaytiruvchi innovatsion texnologiyalarni joriy etish hisobiga barqaror iqtisodiy rivojlanish; atrof muhit ob'ektlaridan oqilona foydalanishni va biologik resurslar qayta tiklanishini ta'minlash.

Quyidagilar Kontsepsiyaning vazifalari hisoblanadi:

- atrof muhit ob'ektlarini (yer, suv, atmosfera havosi, yer qa'ri, o'simlik va hayvonot dunyosi) saqlash va qo'riqlanishini ta'minlash;
- qo'riqlanadigan tabiiy hududlarni kengaytirish;
- atrof muhitni muhofaza qilish va tabiatdan oqilona foydalanish sohasida davlat nazoratini, shuningdek, atrof muhitning ekologik monitoringi tizimini takomillashtirish;

- atrof muhitni muhofaza qilishni ilmiy jihatdan ta'minlash;
- aholining ekologik madaniyatini oshirish, atrof muhitni muhofaza qilish sohasida davlat organlari faoliyatining oshkoralik darajasini oshirish va fuqarolik jamiyatining rolini kuchaytirish;
- atrof muhitga minimal og'irlik tushiradigan barqaror rivojlanishni ta'minlovchi jamiyatni shakllantirish;
- atrof muhitni muhofaza qilish sohasida xalqaro hamkorlikni kengaytirish.

XULOSA

Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish har bir insonning burchidir. Davlat va jamiyatning bu boradagi sa'y-harakatlari bilan bir qatorda, har bir fuqaroning o'z hissasini qo'shishi muhimdir. Ekologik muammolarni hal qilish va kelajak avlodlar uchun toza muhit yaratish barchamizning mas'uliyatimizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov, I. "O'zbekistonning ekologik siyosati". Toshkent: O'zbekiston, 2010.
2. Hasanov, S. "Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish". Toshkent: Fan, 2015.
3. Jahon ekologik tashkiloti hisobotlari, 2023.
4. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi materiallari.
5. Xalqaro ekologiya va tabiatni muhofaza qilish tashkilotlari nashrlari.